

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

"Troia'dan Çanakkale'ye İnsanın, İnancın ve Mekânın İnşası: Değerler ve Şehir"

Uluslararası Kongresi

Çanakkale, 25-27 Ekim 2018

BİLDİRİLER & ÖZETLER KİTABI

Çanakkale Onsekiz Mart University Faculty of Theology

International Congress on

"The Construction of Human, Creed and Space From Troia to Çanakkale: Values and Cities"

Çanakkale, 25-27th October 2018

PROCEEDINGS & ABSTRACTS

Editörler

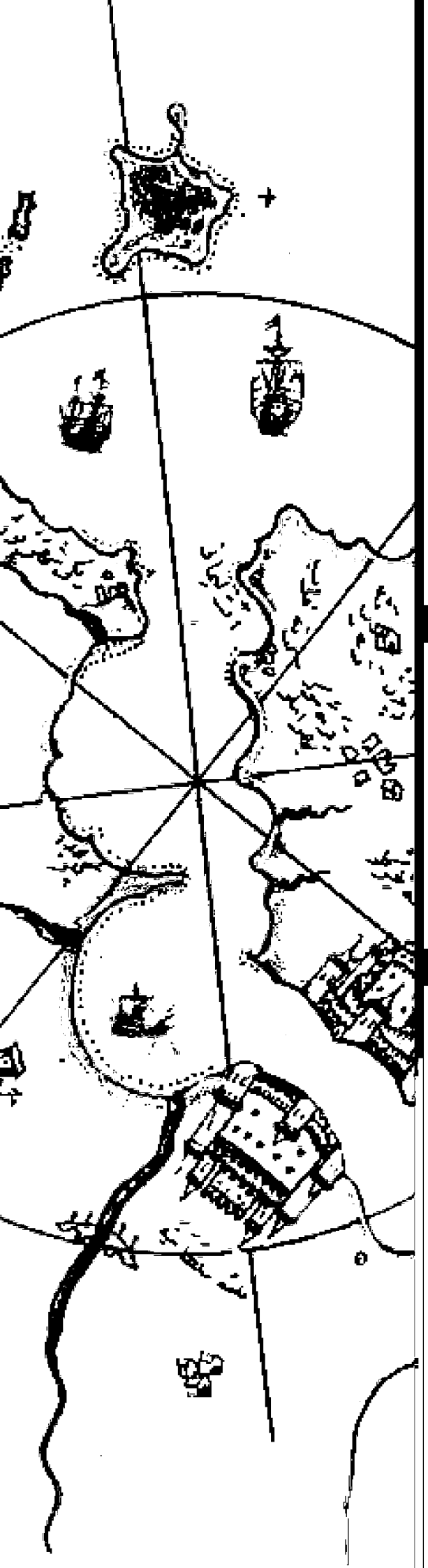
Osman Murat DENİZ

Şevket YAVUZ

Düzenleyenler

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Diyanet İşleri Başkanlığı Çanakkale İl Müftülüğü

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
"Troia'dan Çanakkale'ye İnsanın,
İnancın ve Mekânın İnşası: Değerler ve Şehir"
Uluslararası Kongresi
Çanakkale, 25-27 Ekim 2018

BİLDİRİLER & ÖZETLER KİTABI

Çanakkale Onsekiz Mart University Faculty of Theology
International Congress on
"The Construction of Human, Creed and Space From Troia to Çanakkale: Values and Cities"
Çanakkale, 25-27th October 2018

PROCEEDINGS & ABSTRACTS

Editör
Osman Murat DENİZ

Düzenleyenler

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Diyanet İşleri Başkanlığı Çanakkale İl Müftülüğü

Onursal Başkan/Honorary President

Prof. Dr. Yücel ACER - ÇOMÜ Rektörü
Prof. Dr. Ali ERBAŞ – Diyanet İşleri Başkanı

Kongre Başkanı/Congress President

Prof. Dr. Şevket YAVUZ- ÇOMÜ İlahiyat Fakültesi Dekanı
Kongre Sekreteri/Congress Secretary
Dr. Öğretim Üyesi Osman Murat DENİZ
Kongre Web Sayfası
http://degerlervesehir.comu.edu.tr/

Adres: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Çanakkale Şehitleri Yerleşkesi Merkez / Çanakkale

Telefon: 0286 218 00 18 / Faks: 0286 218 05 38

Editör/Editor: Dr. Öğretim Üyesi Osman Murat DENİZ

Kapak, Dizgi ve Mizanpaj: M. M. Haşim Yavuz

Elektronik Kitap Olarak Yayınlanma Tarihi: Aralık 2018

ISBN:
978-605-245-597-5

Bu kitap, yayıncının izni olmadan hiçbir şekilde kısmen veya tamamen çoğaltılamaz. Bu eserde yer alan tebliğ ve konuşmalarda ileri sürülen görüşlerin dil ve bilimsel sorumluluğu sahiplerine aittir.

İÇİNDEKİLER

BİLİM KURULU/SCIENCE BOARD
VI

KATILIMCILAR/ PARTICIPANTS
VI

KONGRE PROGRAMI TÜRKÇE / İNGİLİZCE
X

TAKDİM
XVI

KONGREYE DAİR....
XVI

KONGRE TEMALARI / CONGRESS THEMES
XIX

TAM BİLDİRİ METİNLERİ

Mekân: Aşkın Olana Bir Çağrı
Celal TÜRER
23

Homeros'ta Din ve Tarih: Mitos ile Logos Sarkacında İlyada'yı Yeniden Okumak
Şevket Yavuz
35

Payitahtın Güney Kapısı Çanakkale'de Medeniyet Merkezi Başkent İstanbul'u Savunmak (1915)
Ahmet ESENKAYA
49

Medeniyet İnşasında Toplumsal Birliğin Anlam ve Önemi: Sevgi ve Ülfet Kavramları Çerçevesinde Bir Değerlendirme
Hatice TOKSÖZ
79

İdeal İnsandaki Ebedileşme Özlemi ve Mekân-İnsan İlişkisine Etkisi
Sinan DOĞAN
93

Çanakkale Yöresinde Manevi Ziyaret Yerleri
Mehmet Ali YOLCU
107

Şehrin Sessiz Tanıkları
Hamit ARBAŞ
119

İmroz/Gökçeada'da Hıristiyanlık Tarihi, Kilise ve Halk Mimarisi
Halim IŞIK
145

Kont Edward Raczynski'nin 1814'te Çıktığı Çanakkale Seyahatinde Coğrafyaya ve Bölge Halkına Dair Müşahede ve İntibaları
Yusuf YIKMAZ
171

The Wind Brings Captivity: Gregory Palamas and His Construction of "The Other" and Perception of Space (Gelibolu and Vicinity)
Şevket YAVUZ
187

Demokrat Parti Döneminde Troia Üzerinden Çanakkale'nin Turizm Şehri Haline Getirme Projesi
Mithat ATABAY
197

The Critical Role of Religious Community Life in the City
Tudor Cosmin CIOCAN
209

Osmanlı Şehri Üzerine: Medine ve Burgh'un Ontolojisi
Osman CENGİZ
219

Osmanlıların Gelibolu'ya Doğru İlerlemeleri: Fetih, İskân ve İmar
Tuğba AYDENİZ
247

Şehir, Din ve Medenilik Denkleminin Bozulması Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım
Vejdi BİLGİN
265

Şehir Özelinde Fukahâü'l-Emsâr Kavramının Tahlili
Recep ÇİĞDEM
285

Kur'an'da Kendisine Değer Atfedilen Mekanlar ve Özellikleri
Nur Ahmet KURBAN
303

Toplumun Ma'nen İnşâsı Bağlamında Önemli Bir Değer: Namaz (Gelibolulu Ahmed Bîcân'ın Envarü'l Âşikîn Adlı Eserindeki Hadis Rivâyetleri Özelinde Bir Değerlendirme)
Üzeyir DURMUŞ
325

Felsefenin Mekânı Olarak Antik Yunan Polisi
Osman Murat DENİZ
351

Bilincin İnşasında Mimarinin Rolü
Mehmet Latif BAKIŞ
361

Şehir, Kültür, Dil ve İnsan Bağlamında Çanakkale
Hayrettin Parlakyıldız ve N. Ayşim Parlakyıldız
379

Küresel Yalnızlık
Ahmet BAYINDIR
393

İnancın Nazmı ve Nizamı: Şiir ve Şehir İlişkisi (Şiirin Mitoloji, Din ve Şehirle İlişkisi)
Tahsin YURTTAŞ
403

Kutsal Alanlar ve Tapınaklar: Troia'nın Kuruluşunda Dinin Rolü
Reyhan KÖRPE
417

Osmanlı Kültürel Miras Algısı Bağlamında Troia Örneği
Ali SÖNMEZ
435

Home to a Messiah: Sabbatai Sevi's Canakkale Days in 1666
Cengiz Şişman
455

Türkiye'de Şehir, Din ve Sermaye İlişkisi: Çanakkale MÜSİAD Örneği
Anzavur DEMİRPOLAT
467

Gelibolulu Mustafa Âlî'ye Göre Sûfîlik ve Bektâşî Geleneği
Ömer Faruk TEBER
481

Yazıcıoğlu Mehmed Bîcân'ın Muhammediyye Adlı Eseri Çerçevesinde Hakikat-i Muhammediyye Meselesi Üzerine Bir Değerlendirme
Sema ÖZDEMİR
491

Üç Müellif Bir Eser: Yazıcızâde Mehmed, Ahmed Bîcan ve Bahâîzâde Abdurrahîm'in Kitâbu'l-müntehâ'ları
Ayşe Mine AKAR
499

BİLDİRİ ÖZETLERİ
509

FOTOĞRAFLAR
529

LİNKLER
539

DÜZENLEME KURULU/REGULATORY BOARD

Arif Gökçe (Çanakkale Müftülüğü)
Şevket Yavuz (ÇOMÜ- İlâhiyât Fakültesi)
Rüstem ASLAN (ÇOMÜ Fen Edebiyat Fakültesi)
Ahmet Esenkaya (ÇOMÜ-Eğitim Fakültesi)
Reyhan Körpe (ÇOMÜ-Fen Edebiyat Fakültesi)
Osman Murat Deniz (ÇOMÜ- İlâhiyât Fakültesi)
Yaşar Üner (Çanakkale Müftülüğü)
M. Ali Bal (Çanakkale Müftülüğü)

BİLİM KURULU/SCIENCE BOARD

Abdiraşit Babataev (Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi)
Abdullah Alperen (ÇOMÜ)
Abdullah Özkan (ÇOMÜ)
Ali Erbaş (Diyanet İşleri Başkanı)
Ali Köse (Marmara Üniversitesi)
Ali Sönmez (ÇOMÜ)
Abdüllatif Tüzer (Muş Alparslan Üniversitesi)
Ahmet Esenkaya (ÇOMÜ)
Ahmed Kyeyune (İslamic University, Uganda)
Arif Gökçe (Çanakkale İl Müftülüğü)
Aydın Topaloğlu (İstanbul Üniversitesi)
Bayram Dalkılıç (Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Burhanettin Tatar (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Cafer Sadık Yaran (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Celal Türer (Ankara Üniversitesi)
Cengiz Şişman (University of Houston-CL, USA)
Cosmin Tudor Ciocan (Ovidius University of Constanta, Romania)
Eyüp Şahin (Ankara Üniversitesi)
Farrukhjon Kamalov (Tajic State University of Commerce, Tajikistan)
Hamit Arbaş (ÇOMÜ)
Hanifi Özcan (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Hayrettin Parlakyıldız (Cyprus Science University)
Hidayet Işık (ÇOMÜ)
İbrahim Özdemir (Üsküdar Üniversitesi)
İsmail Çetin (Uludağ Üniversitesi)
Kemal Batak (Sakarya Üniversitesi)

M. Ali Bal (Çanakkale Müftülüğü)
M. Fatih Kesler (ÇOMÜ)
M. Sait Reçber (Ankara Üniversitesi)
Mehmet Türkeri (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Mehmet Ali Yargı (ÇOMÜ)
Miguel Algranti (University of Buenos Aires, Argentina)
Mohammad Alsheraifeen (Al Al-Bayt University, Jordan)
Muammer İskenderoğlu (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)
Muhammad Ala Uddin (University of Chittagong, Bangladesh)
Muhsin Akbaş (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi)
Naim Şahin (Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Nasili Vaka'uta (University of Auckland, New Zeland)
Necmettin Tan (Fırat Üniversitesi)
Nimetullah Akın (ÇOMÜ)
Nurettin Arslan (ÇOMÜ)
Nurten Kımter (ÇOMÜ)
Oğuzhan Tan (Ankara Üniversitesi)
Omar Irfan (Marquette University, WI, USA)
Osman Demir (Hacı Bayram Veli Üniversitesi & Universität Bonn, Germany)
Osman Murat Deniz (ÇOMÜ)
Rahim Acar (Marmara Üniversitesi)
Ramazan Demir (ÇOMÜ)
Ramazan Ertürk (Erciyes Üniversitesi)
Recep Alpyağıl (İstanbul Üniversitesi)
Recep Kılıç (Ankara Üniversitesi)
Reyhan Körpe (ÇOMÜ)
Rüstem Aslan (ÇOMÜ)
Salem Khalaf (ÇOMÜ)
Selahattin Aktı (ÇOMÜ)
Sema Özdemir (ÇOMÜ)
Sıddık Korkmaz (Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Şevket Yavuz (ÇOMÜ)
Tevhit Ayengin (ÇOMÜ)
Tuncay İmamoğlu (Atatürk Üniversitesi)
Ümit Eker (ÇOMÜ)
Volkan Ertit (Aksaray Üniversitesi)
Vahdettin Başcı (Atatürk Üniversitesi)
Zeki Özcan (Uludağ Üniversitesi)
Zubair Kottilil (Darul Huda Islamic University, India)

KATILIMCILAR

Prof. Dr. Abdurrahman Güzel (Başkent Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet Kavas (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)
Prof. Dr. Bayram Dalkılıç (Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Prof. Dr. Celal Türer (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Erhan Öztepe (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Evkuran (Hitit Üniversitesi)
Prof. Dr. Ömer Faruk Teber (Akdeniz Üniversitesi)
Prof. Dr. Recep Çiğdem (Harran üniversitesi)
Prof. Dr. Rüstem Aslan (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Prof. Dr. Saadettin Ökten (Mimar Sinan Üniversitesi)
Prof. Dr. Şevket Yavuz (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Prof. Dr. Vejdi Bilgin (Bursa Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Yücel Acer (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Doç. Dr. Ali Sönmez (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Doç. Dr. Cengiz Şişman (University of Houston, CL, **AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ**)
Doç. Dr. Dilek Çetindaş (Erzurum Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Hamit Arbaş (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Doç. Dr. Hatice Toksöz (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Doç. Dr. İrfan A. Omar (Marquette University, WI, **AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ**)
Doç. Dr. Mehmet Ali Yolcu (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Doç. Dr. Nur Ahmet Kurban (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Doç. Dr. Nurten Kımter (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Doç. Dr. Osman Demir (Hacı Bayram Veli Üniversitesi & Universität Bonn, **ALMANYA**)
Doç. Dr. Ömer Bozkurt (Mardin Artuklu Üniversitesi)
Doç. Dr. Reyhan Körpe (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Dr. Ahmet Bayındır (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi)
Dr. Ahmet Esenkaya (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Dr. Anzavur Demirpolat (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Dr. Fatih Özkan (Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
Dr. Halim Işık (Trakya Üniversitesi)
Dr. Hayati Tetik (Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi)
Dr. Hayrettin Parlakyıldız (Cyprus Science University, **KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ**)
Dr. M. Saleem Beg (Adjunct Faculty Central University of Jammu, CU, **KEŞMİR**)
Dr. Mithat Atabay (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Dr. N. Ayşim Parlakyıldız (Cyprus Science University)
Dr. Necmiye Saltık Postallı (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)
Dr. Osman Cengiz (Pamukkale Üniversitesi)
Dr. Osman Murat Deniz (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Dr. Sema Özdemir (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Dr. Tudor Cosmin Ciocan (Universitatea Ovidius Constanța, **ROMANYA**)
Dr. Tuğba Aydeniz (Karabük Üniversitesi)
Dr. Üzeyir Durmuş (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Dr. Yakup Akyüz (Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Öğretim Görevlisi Mehmet Latif Bakış (Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi)
Araştırma Görevlisi Ayşe Mine Akar (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)
Araştırma Görevlisi Tahsin Yurttaş (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Araştırma Görevlisi Yusuf Yıkmaz (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Uzman Sinan Doğan (Atatürk Üniversitesi)

Çanakkale Yöresinde Manevi Ziyaret Yerleri

Mehmet Ali YOLCU

Çanakkale Yöresinde Manevi Ziyaret Yerleri

Mehmet Ali YOLCU*

Özet

Çanakkale yöresinde, Anadolu tarihinin en eski dönemlerine ışık tutabilecek birçok ören yeri ve tarihi yapının bulunması, Anadolu'nun Türkleştirilmeye başlandığı zamanlardan beri Türk tarihi mirasının inşa edilmiş olması bu coğrafyayı hep bir ilgi merkezi olarak gündemde tutmuştur. Yörenin tarihi dokusu içindeki ziyaret mekânları olarak sayılabilecek en önemli alanlar şüphesiz Gelibolu Tarihi Milli Parkı'nda bulunan anıt ve şehitliklerdir. Bunun yanında, Osmanlı döneminden kalma bazı önemli devlet adamlarının, tarikat mensuplarının, yazar ve şairlerin kabirleri de Çanakkale sınırlarında bulunmaktadır.

Halk bilimi kadroları içerisinde manevi ziyaret yerleri sınıflaması dâhilinde incelenen yerler, tüm bunlardan ayrı olarak, etrafında bir dinsel-büyüsel uygulamanın oluşturulduğu mekânlardır. Bu bakımdan saha çalışmaları esnasında pek çok türbe, yatır, kabir, makamla karşılaşılmış olunmasına rağmen etrafında dinsel-büyüsel pratiklerin uygulandığı yerler çalışmanın kapsamı içerisine alınmıştır. Çalışmada, çevresinde dilek, adak, kurban gibi çeşitli uygulamaların gerçekleştirildiği ziyaret yerleri halk bilimi disiplini çerçevesinde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Folklor, Ziyaret Yerleri, Ziyaret Fenomeni, Kutsal.

Abstract

The presence of many historical sites that can shed light on the oldest periods of Anatolian history in Çanakkale region, Turkish historical heritage has been built since the Turkicization of Anatolia always kept this geography as a center of attention. The most important areas that can be considered as the visiting places within the historical texture of the region are the monuments and martyrs in the Gallipoli Historical National Park. Besides, the graves of some important statesmen, sect members, writers and poets from the Ottoman period are also on the borders of Çanakkale. The places examined within the classification of spiritual visiting places within folklore research areas, it is the place where a religious-magical practice is created apart from all these. In this context, although many tombs were encountered during field studies, the places where religious-magical practices were applied were included in the scope of the study. In the study, the places where various applications such as wishes and sacrifices were made were examined within the framework of folklore discipline.

Keywords: Folklore, Visiting Places, Visiting Phenomenon, Holy.

Giriş: Kült ve Ziyaret Kavramları

Fransızca kökenli "cultus" sözcüğünden literatüre kazandırılmış kavramlardan olan kült terimi, kutsalla ilişkili görülen ve bu ilişkisi nedeniyle etrafında kanlı veya kansız kurban

* Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

biçiminde pragmatik armağan sunumları gibi ritüeller oluşturabilmiş nesne veya varlıklardır. Kült olan doğal varlıklara ve mekânlara yapılan ziyaretin temelinde de bu olgu yatmaktadır. Ocak'a göre (2012: 113) bir kültün oluşabilmesi için; külte konu olabilecek nesne veya şahsın varlığı, bu nesne veya şahıstan insanlara fayda yahut zarar gelebileceği inancının bulunması ve bunun sonucu olarak da ziyaretler, adaklar, kurbanlar vb. uygulamaların yapılması gerekmektedir.

Türk kültüründe dağ, tepe, taş, kaya, su, ateş, ağaç gibi doğal varlıkların yanında manizmle ilişkili olarak ölmüş atalar da kültleştirilmiştir. Atalar kültünün birçok tezahürünün yanında mezar ziyaretleri, türbeler, yatırlar bu bağlamda atalar kültüyle ilişkilidir. Atalar kültüne bağlı ziyaretlerde ataların ruhundan dilek dileme, onlara kurban sunma, saygı duyma, onları anma yoluyla psikolojik rahatlama, ataların ruhundan duyulan korku gibi hususlar ziyaret katılımcılarının motivasyon kaynaklarıdır.

Dinler tarihi uzmanları halk biliminde "x ziyareti" adıyla adlandırılan olguyu, "ziyaret fenomeni" olarak kavramlaştırmaktadırlar. Günay vd.'nin verdiği bilgilere göre (2001: 10) ziyaret fenomeni, yatır, türbe, kümbet, tekke, ziyaret, dede mezarı gibi çeşitli adlarla anılan ve çoğunlukla kendilerine veli, evliya, eren, ermiş, abit, zahit, âlim, sofu, seyyid, şeyh, gazi, mübarek, pir, dede, baba, abdal yahut şehit gibi türlü isim ve sıfatlar verilerek manevi güç ve meziyetlerine inanılan kişilerin yattıkları kabul edilen yerlere, belli hacet, dilek, istek ve muratlarla yapılan ziyaretler ve bu çerçevede oluşmuş bulunan inanç ve uygulamalardır. Öte yandan ziyaret yerleri, her zaman için, kendilerinde belli bir manevi güç, feyz ya da bereket bulundurduğuna inanılan ve birtakım efsaneler, hikâyeler, kerametler ve mertebeler atfedilen kişilerin mezarları, türbeleri yahut onlara ithaf olunan makamlar değildir; zira kutsal bilinen bir kısım taş, ağaç, kaynak, göl, kaya ve dağ gibi mekânlar ve şeyler de ziyaret yeri kategorisine dâhil bulunmaktadır.

Adem Koç'un Margry-Caspers'tan aktardığına göre (2016: 30-31), bir yerin "ziyaret yeri" olabilmesi için şu özelliklere haiz olması gerekmektedir: 1. Özgül bir kült nesnesi bulunmalıdır. 2. Bu kült nesnesi az ya da çok kalıcı kutsal bir kült mekânı veya alanına bağlı olmalıdır. 3. Bu mekân bir kereliğine veya kısa süreliğine ziyaret edilmemiştir; bir başka deyişle zaman ve mekân kökleşmelidir. 4. Ziyaretçiler günlük yaşadıkları yer ile ziyaret/hac yeri arasında biraz yolculuk yapmalıdırlar. 5. Kült nesne veya alanın diğer alanlar ve nesnelerden daha faydalı olduğu kabul edilmelidir. 6. Dinden ilham alan bazı eylem ve beklenti örnekleri bulunmalıdır.

Ziyaret olgusu, çoğu kez kitabi/resmi dinin dışında yapılanmış olup çeşitli din ve inanışlarla senkretizme uğramıştır. Bu anlamda ziyaret, "halk dini" olarak (Koç 2016: 32) adlandırılan inançlar bütünü içinde görülmüştür. Zaman zaman resmi din kurumları tarafından

ziyaret yerlerinde yapılan uygulamaların dinen uygun olmadığı tarzında değerlendirmeler yapılsa da halk çeşitli nedenlerle buralara gitmeyi sürdürmektedir.

Çanakkale'de Ziyaret Yerleri

Çanakkale yöresinde Anadolu tarihinin en eski dönemlerine ışık tutabilecek birçok ören yeri ve tarihi yapının bulunması, Anadolu'nun Türkleştirilmeye başlandığı zamanlardan beri de Türk tarihi mirasının inşa edilmiş olması bu coğrafyayı hep bir ilgi merkezi olarak gündemde tutmuştur. Yörenin tarihi dokusu içindeki ziyaret mekânları olarak sayılabilecek en önemli alanlar şüphesiz Gelibolu Tarihi Milli Parkı'nda bulunan anıt ve şehitliklerdir. Bunun yanında, Osmanlı döneminden kalma bazı önemli devlet adamlarının, tarikat mensuplarının, yazar ve şairlerin de kabirleri Çanakkale'de bulunmaktadır.

Halk bilimi kadroları içerisinde manevi ziyaret yerleri sınıflaması dâhilinde incelenen yerler, tüm bunlardan ayrı olarak, etrafında bir dinsel-büyüsel uygulamanın oluşturulduğu mekânlardır. Bu bakımdan saha çalışmaları esnasında pek çok türbe, yatır, kabir, makamla karşılaşılmış olunmasına rağmen etrafında dinsel-büyüsel pratiklerin uygulandığı yerler aşağıda sunulanlara kadar indirgenmektedir. Çevresinde dilek, adak, kurban gibi çeşitli uygulamaların gerçekleştirildiği alanlardan bazıları şunlardır:

Ahmed-i Ferzanî

Ezine'ye bağlı Gökçebayır köyünde mezarlık yanında çatal selvi ağacının altında bulunan bir yatırdır. Anlatıya göre, önceleri burada herhangi bir yatır yoktur. Biga'dan birisinin rüyasına giren Ahmed-i Ferzanî, rüyasına girdiği şahsa köy içindeki yolun hemen yanında olduğu için üzerine basılıp geçildiğini söyleyerek mezarını temizletmesini, etrafını duvarla çevirmesini söyler. Bu rüya üzerine makam tespit edilerek duvarları örülür ve bugünkü halini alır.

Arap Dede

Çanakkale Merkez'e bağlı Denizgöründü köyü çamlık alanındaki büyük makamdır. Bir Tahtacı Türkmen ziyaret yeri olarak hayırların yapıldığı, kurban ve adakların sunulduğu bir yerdir. Kabirlerde dileklerin gerçekleşmesi için mum yakıldığı, çaput bağlandığı ve ev bark sahibi olunması dileği ile baca şapkası bırakıldığı bir ziyarettir. Köyün kurucu atası olduğuna dair anlatılar vardır.

Aslan Baba

Çanakkale Merkez Demircioğlu Caddesi başında dört yol ağzında bulunmaktadır. Düşman ordularına aslan şeklinde göründüğü için bu adı aldığı rivayet edilir.

Bayraklı Baba

Gelibolu'da önemli bir manevi ziyaret yeri de Bayraklı Baba türbesidir. Rivayete göre savaş sırasında, düşmana elindeki bayrağı kaptırmamak için, küçük parçalar halinde yutup da şehit olan Bayraklı Baba türbesinde Anadolu'nun hemen her yerindeki adak geleneğinden farklı olarak kurban kesme, yiyecek dağıtma gibi uygulamalar yapılmaz; dilek sahipleri dilekleri gerçekleştiğinde bir Türk bayrağı alarak gelirler ve türbenin üzerindeki etrafındaki boşluklara, direklere bu bayrağı asarlar.

Cahidi Sultan

Halvetiyye Uşşakiye tarikatının Cahidiyye kolunun kurucusu olarak bilinen Cahidî Ahmed Efendi'nin Kilitbahir'de bulunan makamıdır. Halk arasında anlatılagelen rivayete göre, Cahidi Sultan bir gün Çanakkale'ye geçmek ister. Hanımı Kerime Hatun'a "ben Çanakkale'ye geçip Allah dostları ile buluşacağım" der. Aşağıya deniz kenarına sandalların yanına iner. Sandala biner fakat kendisi çok fakir olduğu için parası yoktur. Bu yüzden onu sandaldan indirirler, o da evine döner.

Hanımı Cahidi Sultan'ın başına böyle bir hal geleceğini daha önceden bilmiştir. Zira anlatılanlara göre Kerime Hatun'un kalp gözü, Cahidi'den daha önce açılmıştır. Eve geldikten sonra Kerime Hatun üzülmemesini söyler, kendisine bir pösteki verir ve bu pöstekiye binip karşıya geçmesini söyler. Cahidî Sultan pöstekiye biner ve karşıya geçer. Sandaldakiler onu gördüklerinde şaşırırlar. Araştırdıklarında Cahidî Sultan'ın kim olduğunu öğrenirler.

Kilitbahir köyünün hemen üzerinde etrafında geniş bir mezarlık da bulunan caminin yanındaki türbede, eşi ve oğlu ile medfun bulunan Cahidî Sultan'ın türbesi önemli bir manevi ziyaret yeridir. Özellikle çocuğu olmayan insanlar buraya gelerek adakta bulunurlar. Adakları gerçekleştiğinde evlatları erkek olursa adını Cahit, kız olursa Cahide koyan ziyaretçiler, aynı zamanda türbenin temizliği ve bakımı için bağış yaparlar. Türbede kestirdikleri kurbanları fukaraya dağıtırlar.

Ciğerci Baba

Kilitbahir köyünde mezarlığın üzerindeki tepenin zirvesinde denize bakan, etrafı çevrili bir mezardır. Anlatıya göre, Ciğerci Baba Kilitbahir'de kasaplık yapan bir kişidir. Kestiği hayvanların ciğerlerini, sakatatlarını fakirlere dağıtması ile meşhur olmuştur. Bu iyilikleriyle erdiğine inanılan Ciğerci Baba'nın kabrine yapılan ziyaretlerde, dilek sahipleri dileklerinin gerçekleşmesi amacıyla ciğer getirerek kurt kuş yesin diye kabrin üzerine bırakırlar.

Çıplak Dede

Merkez'e bağlı Çıplak Köyü'nün dedesidir. Her ne kadar Çıplak Dede'nin dünya malına değer vermemesinden dolayı bu ismin verildiği rivayeti varsa da köyün kurucusu olan bu şahsın Kalenderi dervişlerinden biri olduğu tahmini yapılabilir.

Elmalı Dede

Çanakkale Merkez'e bağlı Elmacık köyündeki Tahtacı Alevi ziyaret yeridir. Tahtacı Türkmenlerinin hayır yaptıkları, adak adadıkları makamda dileklerinin gerçekleşmesi için kurban kesen, mum yakan, çaput bağlayan Türkmenler ayrıca ev bark dilekleri için baca şapka tuğlası da getirip kabrin etrafına koymaktadırlar. Diğer yandan Dede'nin kabri etrafından herhangi bir şey alan kişinin rüyasına girdiği söylenmektedir.

Eskici Dede

Çan'ın Ortaca Köyü'nde medfundur. Eskicilikle geçimini sağladığı için bu ismi almıştır. Vefatını önceden bildiği, ölüsünün beyaz atlı bir şahıs tarafından gömülmesi gerektiğini tembih ettiği ve söylediği gibi dışarıdan gelen beyaz atlı biri tarafından gömüldüğü anlatılmaktadır. Köy halkı tarafından saygı duyulan bir makamdır.

Galaba Dede

Yenice Seyvan köyünde bulunan yatırdır. Yenice civarında benzer üç dede yatırından daha bahsedilir. Bunlardan biri Kalabak Dede, diğeri de Ayvaz Dede yatırlarıdır. Galaba Dede türbesi, yöre halkı tarafından yağmur duasının ve köy hayrının yapıldığı yerdir.

Geyikli Baba

Ezine'ye bağlı Geyikli Beldesi'nde, Bursa'daki Geyikli Baba'nın öğrencilerinden birine ait olduğu düşünülen bir yatırdır.

Hüseyin Dede

Lapseki'ye bağlı Umurbey beldesinde bulunan türbede Kuran okunur, dua edilir. Duaların kabul olması dileğiyle betondan yapılan sandukanın üzerine havlu bırakılır. Burada yatan Hüseyin Dede'nin türbenin karşısındaki çeşmeden abdest aldığını ve bu yüzden sandukanın üzerinde bulunan havluları sabahları ıslak olarak görenlerin olduğuna inanılır.

Kaşıkçı Dede

Kilitbahir Köyü'nün girişinde, yolun üst yanında çevrili ve üzerinde birçok kaşık dikili olan bir türbedir. Hakkında iki farklı anlatı mevcuttur. Birincisine göre Kilitbahir Kalesi inşa edilirken çalışan işçilerin kaşıklarını yapan bir usta olduğuna, ikincisine göre ise savaş zamanında savaşan askerlere hiç boşalmayan testisinden su veren ermiş bir kişi olduğuna inanılmaktadır. Özellikle çocukları konuşamayan insanlar buraya bir kaşık getirirler ve mezarın üzerine dua ederek bu kaşığı mezara saplarlar. Orada bulunan bir başka kaşığı da sapladıklarının yerine alarak çocuklarına bu kaşıkla yemek yedirir ve su içirirlerse konuşmayan evlatlarının konuşacaklarına inanılır.

Kum Dede

Yenice ilçesindeki türbeye özellikle konuşamayan ve hasta çocuklar getirilip buradaki kumdan yemeleri sağlanır. Çocuğun böylece şifa bulacağına inanılır.

Samut Dede

Lapseki'ye bağlı Umurbey beldesinde bulunan yatır, kutsal gün ve gecelerde dua edilen bir yatırdır. Etrafında çeşitli memoratlar anlatılmaktadır.

Sarı Kız Makamı

Ezine'nin Körüktaşı sırtlarında, Sarıkız ve babasına ait olduğu düşünülen iki mezardan oluşan alandır. Sarı Kız efsanesinin yaşandığı yer olarak Sarı Kız ve babasının korsanlardan kaçarken Sarı Kız'ın duası üzerine yerin altına alındıkları mevkidir. Her yıl geleneksel olarak Sarı Kız hayrının burada yapılmasına özen gösterilir. Hayırda Sarı Kız ve babası anısına Kuran ve mevlit okutulur, pilav dağıtılır.

Sarı Saltuk Makamı

Merkez'e bağlı Çınarlı Köyü'nde bulunan türbenin Horasan erenlerinden Sarı Saltuk'a ait olduğuna inanılır. Özellikle kutsal gün ve gecelerde kadınların mum yakarak Kuran okudukları bir makamdır.

Ünzüle Ebe

Bayramiç Yiğitler Köyü'nde Ünzüle Ebe'nin kırklara karışırken düşürdüğü başörtüsünün bulunduğu sembolik mezar bugün köy camisinin yanında önemli bir ziyaret yeridir. Çocukları olmayanların çocuk dilediği, yeni evli çiftlerin ziyaret ettiği, kabre sürülen giyim eşyaları ile sıhhat bulunacağına inanılan türbede dilek sahipleri ayrıca dört yılda bir yapılan geleneksel Ünzüle Ebe hayrı için de bağış bırakırlar. Ünzüle Ebe'ye ait bir efsane de anlatılmaktadır.

Sonuç

Yukarıda bir kısmını örneklem yoluyla tanıttığımız ziyaret yerlerinin belirli bir anlatı ve uygulama tipolojisi etrafında toplandığını söylemek mümkündür. Çanakkale yöresinde ziyaret yerleriyle ilgili olarak öne çıkan özellik, ziyaret yerinde medfun bulunan şahsın köyün/yerleşim yerinin kurucusu olmasıdır. Bu açıdan bakıldığında ziyaret yerleri, "atalar kültü"nün tezahürü olması bakımından dikkat çekicidir. Bu atanın mezarı çevresinde çeşitli uygulamaların yapıldığı, dileklerin dilendiği ve adakların sunulduğu, hatta şahsa ithafen köy hayrı yapıldığı görülmektedir. Ziyarete katılanlar, ziyareti dinsel-inançsal çerçevede konumlandırmaktadırlar. Ziyaret yerinde toprakla, suyla veya taşla temas, bez bağlama gibi kutsalla ilişkili büyüsel davranışlar; dua ve Kuran okuma gibi dini eylemler; hediye bırakma gibi pragmatik armağan

çerçevesinde kurban ritüelleri görülmektedir. Anlatılan efsane ve memoratların ise söz konusu ziyaret yeriyle ilgili kutsallaştırmayı ikame ettiğini belirtebiliriz.

Kaynaklar

Günay, Ünver vd. Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilimi Araştırması: Kayseri Örneği, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 2001.

Koç, Âdem. Kemik ve Dal: Eskişehir'de Kutsal Ziyaret Mekânları, Kalem Kitap Yayıncılık, Ankara 2016.

Ocak, Ahmet Yaşar. Alevi Bektaşi İnançlarının İslam Öncesi Temelleri, İletişim Yayınları, İstanbul 2012.

Ekler

Bayramiç-Yiğitler Köyü Ünzüle Ebe Yatırı

Merkez-Denizgöründü Köyü Arap Dede Yatırı

Lapseki-Umurbey Beldesi Samut Dede Yatırı

Ezine-Körüktaşı Köyü Sarı Kız Makamı

